

Bajegiar la pasch

Trais dis da debattas a l'Universitad da Geneva

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Nus commemorain quest onn il Congress da Vienna (1815); lez ha confermà singuls elements da l'urden territorial stgaffi da Napoleun (1769–1821) en Europa centrala e mess ad ir auters che duran enfin oz. Ils actuals «Bundesländer» tudestgs da Baviera e Hessen eran dapi lezza giada in reginam ed in gronducadi; ils Pajais bass èn vegnids 1815 in reginam, Geneva, Neuchâtel ed il Vallais èn vegnids chantuns svizzers.** Vienna 1815 ha plinavant restabilì la pasch en Europa suenter onns da guerras manadas d'in um senza paus ed engurd da pusanza. La «Maison de l'histoire» da l'Universitad da Geneva (www.unige.ch/maison-histoire) (1) nizzegia la punt d'Anzainzas per arranschar in festival davart il tema «Bajegiar la pasch» (<http://histoire-cite.ch/le-festival/contact/>). Micheline Louis-Courvoisier, directura da la «Maison de l'histoire», commentescha en ses editorial: «Construir la pasch na munta betg mo chalar da cumbatter ed aderir ad in urden politic nov, mabain era sa confruntar, far part da rituals (sco la renumada pipa da la pasch), far tras traumas collectivs u individuals, resentment, consternaziun suenter ina mazzacra. Quai po dentant era muntar speranza.» Dals 14 als 16 da matg annunzia il festival (histoire-cite.ch) in ritg program da barats e scuvertas: Referats, maisas radundas, dis da films istorics, «Salon du livre et de la BD historiques» («BD» = comic), exposiziuns, in concert, scuntradas pedagogicas euv.

Midadas e ruina da l'Imperi osmanic
Duas occurrenzas dals 15 e 16 da matg a Geneva duain tractar ina dumonda istorica e geopolitica anc adina actuala: Ils davos decennis da l'Imperi osmanic

en l'Asia dal vest ed il svilup dals pajais ertavels fin oz. Quai duess cumpigliar er il stadi armen naschì il 1991, schebain che ses intschess n'ha mai fatg part da l'Imperi osmanic: Il «Lexikon A–Z» da Duden definescha lez stadi sco «Rep[ublik] in Vorderasien» (2). L'occurrenza dals 15 da matg ha lieu a Geneva, en la sala 211 dal bajetg «Philosophes», 22 boulevard des Philosophes; ella ha num: «Le cataclysm ottoman et le génocide des Arméniens». Il pled «cataclysm» na fa betg part da la lingua franzosa da mintga di. Ses senn figurativ munta: «Désastre, bouleversement (dans une société, un groupe, etc.) (3)». El exprima fitg bain la situaziun da l'Imperi osmanic en ils davos decennis da sia existenza, cur ch'ils stadis balcanics èn s'emancipads e che lur minoritads islamicas èn emigradas per gronda part ad Istanbul ed en las regiuns islamicas d'Asia. Davent da las 10.30 vegn il public beneventà da decan Nicolas Zufferey («Faculté des lettres»), Pierre Souyri, directur da la «Maison de l'histoire», e cunzunt da duas personalitads prominentas da l'armenologia en Svizra: Valentina Calzolaro (valentina.calzolaro@unige.ch), scheffa da la partiziun da linguas e litteraturas mediterranas, slavas ed orientalas (Meslo) a l'Universitad da Geneva, e Hans-Lukas Kieser (hans-lukas.kieser@uzh.ch), istoricher dal temp modern e cunzunt dal mund osmanic e postosmanic (Universitads da Turitg e Geneva). A las 11.00 fa Kieser l'emprim referat davart las midadas osmanicas ed il genocid armen; il segund fa l'islamolog ed istoricher Maurus Reinkowski (maurus.reinkowski@unibas.ch) da l'Universitad da Basilea, ed il terz l'istorica Hülya Adak (adak@sabanciuniv.edu) da l'Universitad Sabanci ad Istanbul. L'emprima part dal suentermezdi, davent da las 14.30, dat il pled a referents tircs e curds areguard il

genocid armen: L'istoricher Cengiz Aktar (@AktarCengiz) da l'Universitad Bahçesehir ad Istanbul, il politolog Kerem Öktem (kerem.oktem@uni-graz.at) da l'Universitad da Graz e l'istoricher e politolog Hamit Bozarslan (Ecole des hautes études en sciences sociales, Paris 13). Suenter las 16.30 sa fatschent'ins cun «respuestas armenas a 1915», pia al genocid. L'emprim referecha Valentina Calzolaro (v. survart), titulara da l'unica professura universitara svizra d'armenologia, lur ils schurnalists Gäidz Minassian («Le Monde», Paris 13) e Vicken Cheterian (Universitad Webster, Bellevue/GE).

Ina situaziun malsegira

Bajegiar la pasch sa funda sin ina buna savida istorica, ma basegna era da quella «deuxième vertu» ch'il poet Charles Péguy (1873–1914) numnava «la petite sœur Espérance». Lezza duess ispirar la maisa radunda da sonda, ils 16 da matg, en la sala B 106 dal bajetg «Bastions», 5 rue de Candolle a Geneva. Calzolaro maina la discussiun. Ils participants èn Aktar, Kieser, Minassian ed in quart expert: Jordi Tejel (jordi.tejel@graduateinstitute.ch) da l'«Institut des hautes études internationales et du développement» (Geneva), autur da pliras lavurs davart ils Curds da Siria. Gist la situaziun en Siria na dat motivs da sperar; «The Economist» (Londra) dals 9 da matg la resumescha cun paucs plects fitg clers: «The danger of complete chaos rises with every day the war continues» (p. 32 : «Il privel d'in caos total crescha mintga di che la guerra va vinavant»). Ils 7 da zercladur elegia il suveran tirc (53 741 838 electuras ed electurs) ils 550 commembers e commembras da ses parlament. La partida da president Recep Tayyip Erdogan (AKP) vegn fitg probablmain a sa mantegnair e pudess schizunt gudagnar

mandats. La partida procura HDP spera da cuntanscher dapli ch'il minimum da 10% dals mandats. La Partida populara democratica (CHP) da tendenza socialdemocratica, la principala forza d'opposiziun, ertavla da Mustafa Kemal «Atatürk» (1881–1938), è manada da Kemal Kiliçdaroglu, in alevi da derivanza curda. Grondas midadas na dastg'ins entant betg spetgar. Vegn Ankara finalmain a renconuscher la vardad istorica davart il genocid armen? Quai schluccass l'atmosfera, ma na para a curta vista betg probabel. D'Erdogan pon ins strusch spetgar pass decisivs. E co vai vinavant cun las gruppas terroristicas da l'uscheditg «Stadi islamic»? Tantas dumondas!

1. Adresse: Uni Bastions, rue de Candolle 1, 1211 Geneva 4.
2. Duden. Lexikon A–Z. 7avla ediziun actualisada. Mannheim. Lipsia. Vienna. Turitg (Dudenverlag, ISBN 3-411-05127-2) 2001, p. 50, chavazzin «Armenien».
3. Josette Rey-Debove ed Alain Rey (ed.), Le nouveau Petit Robert. Text midà ed amplifigà. Paris (Le Robert, ISBN 978-2-84902-321-1) 2008, p. 365, chavazzin «cataclysm».